

„Aki szörnyekkel küzd”¹ – tanulmány a pszichológiai profilalkotásról

Jelige: Red Dragon

¹RESSLER, NIETZSCHE

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	3
II. Kik is azok a sorozatgyilkosok?.....	4
III. Megmondom ki vagy! – avagy a profilról általában.....	8
IV. Munkában a profilozó.....	11
V. A profilalkotás kialakulása, avagy Hasfelmetszőtől Hannibal Lecter-ig.....	13
VI. A két út: Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia.....	17
VI.I. USA és az FBI.....	17
VI.II. Nagy-Britannia.....	21
VII. Profilalkotási módszerek.....	23
VII.I. Induktív bűnözői profil:	23
VII.II. Deduktív bűnözői profil.....	25
VII.III. Földrajzi profil.....	30
VIII. Összegzés.....	32
IX. Forrásjegyzék.....	34

Bevezetés

Dolgozatom témájául a sorozat-bűncselekményeket elkövető „bűnöző lánghelméket”, és a rájuk fókuszáló, az ő felkutatásukra specializálódó profilalkotók munkájának bemutatását választottam.

2010-ben McNamarra és Morton a következő kijelentést tette: „A sorozatgyilkosságok 0,5-1.0%-át teszik ki évente az összes típusú gyilkosságoknak, és ez körülbelül 70-140 áldozatot jelent évente.”² Elsőként olvasva ezt a mondatot ez a fél-egy körüli százalék nem tűnik magasnak, habár, ha ezt a kis számot az áldozatok számával arányosítjuk már kicsit megdöbbenőbb az eredmény. Ettől függetlenül kérdés lehet, hogy miért tartom aktuálisnak azt, hogy foglalkozunk ezekkel a bűnelkövetőkkel, és magával a módszerrel, ha egyébként ezen adat szerint a sorozat-bűncselekmények nem túl gyakoriak. Sőt, ennél tovább megyek: jelen pillanatban sorozatgyilkosságok nem igen történnek hazánkban.

Más kérdés, hogyha nemzetközi szinten vizsgálódunk, már jóval több esettel találkozhatunk, köztük nem egy olyannal, amely olyan szinten rémisztő, kegyetlen, és brutális, amit az emberi képzelet is már-már nehezen fogad be. Ez pedig azért lehetséges, és azért is övezi érdeklődés ezt a területet, mert a sorozatban elkövetett emberölések, illetőleg rablás-sorozatok legtöbbször akár több évtized történését is átfoghatják, illetőleg rengeteg áldozattal járhatnak. Tehát, ha Magyarországon nem is túl gyakoriak a sorozat-bűncselekmények, főleg nem a sorozatgyilkosságok, azért néha-néha nálunk is megeshet hasonló eset. Így fontos tartom, hogy képet kapjunk azokról a módszerekről, amelyekkel az ilyen típusú bűntettek megelőzhetőek, avagy, ha már megeshet – és valljuk be, ez a gyakoribb eset-, akkor hogyan, milyen módszerekkel lehet leghatékonyabban felderíteni őket.

Az utóbbi években egyre nagyobb hangsúlyt kap profilalkotás tudománya, amely arra fókuszál, hogy mi is történhet egy sorozat-bűntett elkövetőjének fejében. Az elmélet ugyanis úgy szól, hogyha ezt fel tudjuk térképezni, meg tudjuk rajzolni ezt, megértjük a motivációkat, a ráhatásokat és a bűnöző elméjének a működését, akkor tudni fogjuk, hogy mi lesz az elkövető következő lépése, és meg tudjuk állítani, illetőleg megakadályozhatjuk a cselekményét, vagy legalábbis képesek leszünk arra, hogy megelőzzük, hogy még több áldozatot szedjen. Ismétlem, ez az elmélet, hiszen a gyakorlatban természetesen semmi nem ilyen egyszerű, a profilalkotás módszerének is van számos hátránya, és ami a legfontosabb: nem csálthatatlan, hiszen az emberi agy mindig képes meglepetéseket okozni.

2 James P. WELCH: *Profiling Serial Killers :A stratified look at common characteristics spread across taxonomy, race, and gender*. 2011. 03.26.

http://www.academia.edu/2578330/Profiling_Serial_Killers_A_stratified_look_at_common_characteristics_spread_across_taxonomy_race_and_gender

Annak ellenére, hogy én magam is úgy vélem, a viselkedésanalízis nem tud önmagában működni, és minden népszerű filmes hatás ellenére művelői nem csodalényeg és látnokok hiszek abban, hogy a módszer képes arra, hogy hatékony segítséget nyújtson a felmerülő sorozat-bűncselekmények felderítésében. Azonban kiemelendőnek tartom, hogy nem gondolom tévedhetetlennek, és úgy vélem csak kiegészítő, segítő szereppel bírhat a nyomozások során.

Ezen állításom vizsgálata mellett az értekezésben arra is kísérletet teszek, hogy röviden és átfogó jelleggel ismertessem, hogy kik maguk a profilozók, bemutassak pár híresebb esetet, taglaljam, hogy kik a sorozatgyilkosok, vizsgáljam a profilalkotói módszereket, és végeredményként pedig összképet nyújtsak arról a munkáról, amit a „kriminális elmék” kutatói végeznek.

Kik is azok a sorozatgyilkosok?

A profilalkotás tudománya jellegzetesen a sorozatgyilkosok felkutatására specializálódik. Úgy gondolom, hogy emiatt elengedhetetlen, hogy bővebben kitérjek arra, hogy kik is azok a sorozatgyilkosok pontosan, hogyan is definiálhatnánk őket? A közhiedelemben ugyanis úgy jelennek meg ezek az emberek, mint olyan morbid lények, pszichopáták, akik túlléptek az emberiesség minden fokán, és érthetetlen, véres gyilkosságokban találják meg a szexuális és spirituális kielégülésüket. Az utca emberének ők mind megfejthetetlen szörnyetegek. A profilozók pedig azok a nyomozó-zsenik, akik képesek feltérképezni és megfejteni azt, hogy mi is lapul az ilyen „gyilkos elmék” agyában.

Ha az utca emberét kérdezzük meg arról, hogy miként lehetne definiálni a sorozatgyilkos szót, akkor legegyszerűbb, és leglogikusabb válasz az, hogy az a bűnelkövető minősül sorozatgyilkosnak, aki – mint ahogy a neve is mutatja -, sorozatban, egymás után több emberölést is elkövet. Ez a válasz alapvetően nem rossz, azonban a valóság ennél kicsit bonyolultabb, ugyanis az áldozatok száma, és a helyszínek határozzák meg azt, hogy ki is minősül sorozatgyilkosnak. Az FBI ezen tényezők alapján felállított egy osztályozást, mely a következőket tartalmazza³:

- Emberölés => Erről akkor beszélünk, ha egyetlen személy hal meg az elkövetés során.
- Több emberen elkövetett emberölés => Megállapításához 2-3 ember halála szükséges.
- Tömeggyilkosság => Ha egyetlen helyszínen 3-nál több ember veszt életét.
- Ámokfutó => Ámokfutásról beszélünk, ha az elkövető több helyszínen, több ember életét oltja ki, és az elkövetések folyamatosak. Az ámokfutó azt a személyt öli meg, akivel éppen találkozik, ezért cselekedetei kiszámíthatatlanok lesznek.
- Sorozatgyilkosság => Bizonyos szinten hasonlít az ámokfutáshoz, de az elkövetések között napok, hónapok, évek is eltelhetnek.

3 CSENYIKNÉ DR. PÓTH Ágnes: *A profilalkotás lényege*. RTF Pszichológiai Tanszék és Laboratórium, Kriminálpszichológia, Rejtjel Kiadó Bp., 2006. 213. o.

Az ámokfutás és a sorozatgyilkosság elhatárolása az, ami kisebb problémát okozhat, azonban, ahogy a fenti felsorolásban is látszik, az ámokfutó mindig egyetlen időintervallumon keresztül gyilkol, és nem válogat az áldozatok között: aki az útjába kerül, azt elteszi láb alól. A másik kérdéses pont a tömeggyilkosoktól való elhatárolás, ám végeredményben ez sem ördöngösség, a kulcs ebben az esetben is az idő: a tömeggyilkos személy ugyanis egyetlen egyszer öl, azonban akkor egyetlen helyszínen legalább 3 ember vesztí miatta életét. A sorozatgyilkosok az ámokfutóval ellentétben sokkal tudatosabb, és türelmesebb lények: nem feltétlen, de két elkövetés között akár hetek, hónapok, évek is eltelhetnek, és a sorozatgyilkos elkövetők általában ha véletlenszerűen is, de tudatosan választanak áldozatot. Mindig van valami közös kapcsolódási pont a meggyilkolt személyek között. Nemcsak a periodikusan elkövetett emberölések, hanem a választott áldozatok, helyszínek, módszerek közötti hasonlóság, azonosság is összekapcsolja az eseteket, és ezért beszélhetünk sorozatbűncselekményekről.

Az FBI által felállított rendszerezés segít abban, hogy elhatároljuk egymástól a tömeggyilkosságot, az ámokfutást és a sorozatgyilkosságot, azonban az így felállított definíció csak irányt mutat, és az évek során számos tudós és laikus próbált pontos meghatározást adni. Egger pl. 1984-ben 6 pontból álló indítványt tett a sorozatgyilkosok azonosítására. Eszerint: ⁴

- legalább 2 áldozat szükséges a megállapításhoz
- nincs összefüggés az áldozat és az elkövető között
- a gyilkosságokat különböző időpontokban követik el, és nincs konkrét kapcsolat az előző, vagy a következő gyilkossággal
- gyilkosságok különböző helyeken történnek
- a gyilkosságot nem anyagi nyereségért követik el
- az újabb áldozatoknak hasonló karakterjegyei vannak korábbi áldozatokkal

Ha jobban megnézzük ezt a 6 pontot, akkor feltűnhet, hogy a felállított követelményeknek több része is vitatható, nemcsak elméleti síkon, hiszen a valóságban „működő” sorozatgyilkosok cáfolták rá tetteikkel. Például az a kitétel, hogy az elkövető és az áldozat között nincs kapcsolat igencsak szigorú megkötés, és kizárja az olyan bűnelkövetőket, mint amilyen Dennis Nilsen volt, ⁵ pedig az ő esetben egyértelműen bebizonyították, hogy az elhunytak és az elkövető között fennállt valami féle kapcsolat. Nilsen⁶⁷ pedig minden kétséget

4 Chris GROVER, Keith SOOTHILL: *Brithis Serial Killing: Towards a Structural Explanation*. 1999.: <http://www.britisoccrim.org/volume2/008.pdf>

5 Chris GROVER, Keith SOOTHILL: *Brithis Serial Killing: Towards a Structural Explanation*. 1999.: <http://www.britisoccrim.org/volume2/008.pdf>

6 ANONYMUS: *Dennis Nilsen*. http://en.wikipedia.org/wiki/Dennis_Nilsen

7Katherine RAMSLAND: *Dennis Nilsen*. http://www.trutv.com/library/crime/serial_killers/predators/nilsen/1b.html

kizáróan sorozatgyilkosnak minősül, hiszen „tevékenysége” során 15 fiatal férfival végzett. Először megismerkedett velük különböző bárokban, majd felvitte őket a lakására és megfojtotta őket. A haláluk után volt, akivel szexuális kapcsolatot próbált létesíteni, mást felöltöztetett, és az ágyába tette, hogy együtt aludjanak, végül később elásta, elégette a testeket, de arra is akadt példa, hogy darabokra szedve megpróbálta lehúzni a maradványokat a WC-n. Első áldozata, a mindössze 14 éves Stephen Dean Holmes vízbefojtása utáni pillanataira így emlékszik vissza a gyilkos: „Az volt az addig élt életem vége, és egy újnak a kezdete. Ráléptem a halál ösvényére, és így egy új társra tettem szert.”⁸

Szintén nem elvárható a különböző helyszíneken történő elkövetés sem, ugyanis nem egy példa bizonyítja, hogy a tettes valamilyen pszichés okból, mely miatt az adott helyszín különleges számára, ugyan ott végzi el bűncselekményeit. Példa erre Frederick és Rosemary West,⁹ akik ugyan azon a gloucester-i címen követték el gyilkosság-sorozatukat. Ők egyébként az előbb ismertetett pontot is megcáfolják, hiszen a 13 általuk meggyilkolt lány között voltak saját gyermekeik is!

A fentiek azt mutatják, hogy mégsem olyan egyszerű pontosan definiálni a sorozatgyilkos kifejezést, hisz, mint a tapasztalat mutatja, az emberi elme képes minden felállított tételt megcáfolni. A magam részéről úgy vélem, hogy pontosan ezért jó az FBI által felállított fogalomrendszer, ugyanis nem akar többet meghatározni, mint amennyi szükséges. Vagyis úgy gondolom, hogy felesleges meghatározott pontokat és elméleteket gyártani, a sorozatgyilkosok ugyanis nem feltétlen fogják elolvasni, hogy nekik mit is kellene ahhoz tenni bizonyos tudósok szerint, hogy sorozatgyilkosokká váljanak, hanem csak a saját ösztöneik kielégítésére töreksenek. A magam részéről osztom az FBI által az első Nemzetközi Gyilkossági Szimpóziumon */Serial Murder Syposium/* felállított véleményét, miszerint a különböző faktorok szükségesek a sorozatgyilkosság megállapításához:¹⁰

- egy, vagy több elkövető
- két, vagy annál több meggyilkolt áldozat
- különböző időben, eltérő eseteknek kell történnie
- az időbeli periodikusság megkülönbözteti a tömeggyilkosságtól

8Katherine RAMSLAND: *Dennis Nilsen*.

http://www.trutv.com/library/crime/serial_killers/predators/nilsen/1b.html

9 Chris GROVER, Keith SOOTHILL: *Brithis Serial Killing: Towards a Structural Explanation*.

1999.: <http://www.britisoccrim.org/volume2/008.pdf>

10 Rober J. MORTON, SSA: *Serial Murder: Multi-Disciplinary Perspectives for Investigators*.

<http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder/serial-murder-1#two>

Végül a fenti pontok alapján a Szimpózium a következő meghatározást fogadta el: „Sorozatgyilkosságról beszélünk, ha ugyan azon elkövető jogellenesen meggyilkolt két, vagy több áldozatot eltérő időközönként”.¹¹

A fentiek mellett egyébként vannak olyan jellegzetességek, amelyek minden sorozatgyilkosra jellemzőek: ilyen az úgynevezett modus operandi, és a kézjegy.

A modus operandi jelenti az elkövetés módját. Minden olyan jellegzetességet egybefoglal, amely jellemző az ugyanazon tettes által elkövetett bűncselekményekre. A modus operandi jelentősége abban áll, hogy az elkövető kitartóan ragaszkodik az elkövetés módjához, így a hasonló viselkedésmód és ugyan azon jellegzetességek miatt összekapcsolhatóak a különböző esetek, és ezáltal válik sorozat-bűntetté a cselekmény. Modus operandi pl. az, ha gyilkos ugyan azzal a módszerrel jut be a házba.¹² Ki kell emelni, hogy a modus operandi nem állandó, hanem az idő elteltével (akár a gyilkos korához igazodva) meg is változhat. Ahogy az elkövető egyre nagyobb tapasztalatot szerez, illetőleg új technikákat lát vagy tapasztal az növelheti a gyilkoklásban való „hatékonyágát”, és a modus operandiban való változáshoz vezethet.¹³

Abban az esetben, ha modus operandiban változás áll be, ez meg fogja nehezíteni a bűncselekmények egymáshoz kapcsolását. Példaként említeném a Zodiákus gyilkost, aki nem ölt kétszer ugyan azzal a módszerrel. Azonban van még egy elem, ami a sorozatgyilkosságok kapcsán rendkívüli fontossággal bír, és az elkövetési mód változása esetén is jellemzően ugyan olyan marad: ez pedig a kézjegy.

Magán a modus operandin belül elkülöníthetünk egy viszonylag önálló kategóriát: az elkövetői névjegyet,¹⁴ vagy más néven kézjegyet */signature behavior/*. A kézjegy kvázi aláírásként funkcionál, azonban nem szó szerinti aláírásra kell gondolni, hanem egy olyan visszatérő, folyamatosan előforduló viselkedési formára, amely már nem kapcsolódik szükségszerűen az elkövetés módjához, hanem egyetlen célja annyi, hogy az elkövető kielégítse vele az „érzelmi, illetőleg fizikai szükségleteit”¹⁵. Mivel a kézjegy egy speciális elkövetői lenyomat, ezért a profilalkotás szempontjából hatalmas jelentősége van, ugyanis

11 Rober J. MORTON, SSA: *Serial Murder: Multi-Disciplinary Perspectives for Investigators*. <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder/serial-murder-1#two>

12 TREMMEL Flórián, FENYVESI Csaba, HERKE Csongor: *Kriminalisztika*. Dialóg Campus Kiadó. Bp.- Pécs, 2009.

13 Danielle SLOAN: *Criminal Profiling*. 2011. 11.29. <http://www.slideshare.net/chaetlines/criminal-profiling>

14 TREMMEL Flórián, FENYVESI Csaba, HERKE Csongor: *Kriminalisztika*. Dialóg Campus Kiadó. Bp.- Pécs, 2009.

15 TREMMEL Flórián, FENYVESI Csaba, HERKE Csongor: *Kriminalisztika*. Dialóg Campus Kiadó. Bp.- Pécs, 2009.

számos következtetést levonhat belőle a szakképzett profilozó. Kézjegynek minősült például az előbb emlegetett Frederic West esetében az, hogy az áldozatainak az ujjait, illetőleg lábujjait, néha pedig a térdkalácsukat is levágta a haláluk után.¹⁶

Megmondom ki vagy! – avagy a profilról általában

A nyomozóhatóságoknak gyakran kell olyan tettes után nyomozni, akinek személye ismeretlen, és nincs ez másképp a sorozat-bűncselekményt elkövetők esetében sem. Van, hogy a szerencsének, a bizonyítékoknak, tanúknak és persze a nyomozók ügyességének köszönhetően rögtön következtetni lehet az elkövető személyére, de sorozatgyilkosságról, mint arra a fentiekben már utaltam, akkor beszélhetünk, ha legalább két áldozat van. Vagyis ilyenkor a gyilkos kiléte valószínűleg még ismeretlen, különben nem szedhetett volna több ártatlan életet. Amikor pedig fennáll a veszélye annak, hogy egy ismeretlen sorozatgyilkossal van dolga a rendőröknek, akkor jön képbe a profilalkotás tudománya.

Profilt csak sorozat-bűntettek esetén van értelme készíteni, ugyanis az alapkiinduló pontja az, hogy a bűncselekmények sorozatában megjelenő viselkedési formák tanulmányozásából következtetéseket lehet levonni a tettes különböző jellemzőivel kapcsolatban.¹⁷

A nyomozók az ismeretlen tettes által elkövetett bűncselekmények esetében mindig megvizsgálják az elkövetés módját, magát a helyszínt, az elkövetés idejét, az eszközöket, majd ezen adatok alapján következtetéseket vonnak le,¹⁸ és verziókat állítanak fel. Az ismert tények alapján keresik, és megpróbálják kitalálni, hogy vajon mi motiválhatta az elkövetőt, mi volt tettének legfőbb indoka, célja, miért cselekedte pontosan azt, amit. Az elkövetőknek számos motivációi lehetnek: pénz, érzelmi zavarok, szexuális indíttatás. A sorozatgyilkosoknál jellemzően egyébként szexuális szándék, vagy a szadista hajlamok jelennek meg motívumként és ez párosul valamilyen elméleti pszichózissal.

Magát a profilalkotás kifejezést a nagyközönség kapta fel a manapság megjelenő divatos tévésorozatok hatására, azonban emellett számos módon nevezik: hívják pszichológiai profilalkotásnak, viselkedéstudománynak, viselkedésanalízisnek, profilozásnak. Mivel egy fiatal, folyamatosan fejlődő tudománnyal van dolgunk, ezért számos terminológia és definíció még tisztázatlan vele kapcsolatban,¹⁹ maguk a gyakorlók is vitatkoznak a módszerekről és a

16 ANONYMUS: *Fred and Rosemary West*.

http://criminalminds.wikia.com/wiki/Fred_and_Rosemary_West

17 BOROS János: *Kriminalisztika és pszichológia*. PTE ÁJK, Pécs. 2002. In *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*, (Szerk: Fenyvesi Csaba, Herke Csongor)

18 CSENYIKNÉ DR. PÓTH Ágnes: *A profilalkotás lényege*. RTF Pszichológiai Tanszék és Laboratórium, Kriminálpszichológia, Rejtjel Kiadó Bp., 2006. 213. o.

19 Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7.
<http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>

terminusokról. Ugyanakkor mindezek ellenére, a taktika ugyan azt a célt szolgálja: segíteni a nyomozóknak elfogni a tettest. Mindemellett ahány különböző névvel illetik a módszert, körülbelül ugyan annyi próbálkozás született arra, hogy pontosan definiálják a mibenlétét. 1995-ben Copson így foglalta össze:

„A profilalkotás kísérlet arra, hogy elkészítsék egy ismeretlen bűnelkövető jellemzőinek leírását oly módon, hogy tanulmányozzák és értékelik a bűntény helyszíneinek részleteit, az áldozatot, és az egyéb hozzáférhető adatokat.”²⁰

Meglátásom szerint Copson megfogalmazása nem rossz, hiszen lényegében olyan módszerről beszélünk, mely a pszichológiát, pszichiátriát, pszichopatológiát és szociológiát felhasználva elemző, étékelő és rendszerező tevékenységet végez,²¹ melynek eredményeként a fellelt bizonyítékok pontos és helyes értelmezésével a viselkedéskutató képes lesz az elkövető személyiségi típusát meghatározni. Ez azért fontos, mert adott személyiségtípus hasonló magatartási mintákat követ. Ha pedig a szakemberek felfedezik ezt a mintát, az segít a nyomozóknak leszűkíteni a lehetséges tettesek körét.

Fontos megjegyezni, hogy az elkészült profil nem tévedhetetlen. Abban segítséget nyújt, hogy a bűnjelek felhasználásával az elkövető lehetséges szokásaira, fizikai tulajdonságaira, nemére, korára vagy szociális hovatartozására következtessünk,²² ez azonban csak arra elég, hogy egy adott elkövetői kört alakítsunk ki, vagyis a profil nem fogja meghatározni pontosan, név szerint a keresett személyt. Erre egyébként Jackson és Bekerien is felhívja a figyelmet, amikor úgy beszél a módszerről, mint eszközről, amely segíti a nyomozást:

„A profil mindössze eggyel több eszközt jelent a nyomozás során, amely igen fontos nyomozási stratégia továbbfejlesztésében, és javíthatja az információk kezelését.”²³

V. Gerberth pedig a következőket mondta egy vele készült 1995-ös interjú során:

„ A bűnügyi profilozás egy remek eszköz, mely segítséget nyújt a nyomozóhatóságoknak. Azonban ez csak egyetlen módszer a sok közül, és egyáltalán nem helyettesíti a jó nyomozati taktikát. Az például tény, hogy én egyáltalán nem tudok olyan profilról, ami önmagában hozott volna eredményt, és vezetett volna letartóztatáshoz.”²⁴

20 BOROS János: *Kriminalisztika és pszichológia*. PTE ÁJK, Pécs. 2002. In *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*, (Szerk: Fenyvesi Csaba, Herke Csongor)

21 CSENYIKNÉ DR. PÓTH Ágnes: *A profilalkotás lényege*. RTF Pszichológiai Tanszék és Laboratórium, Kriminálpszichológia, Rejtjel Kiadó Bp., 2006. 213. o.

22 CSENYIKNÉ DR. PÓTH Ágnes: *A profilalkotás lényege*. RTF Pszichológiai Tanszék és Laboratórium, Kriminálpszichológia, Rejtjel Kiadó Bp., 2006. 213. o.

23 BOROS János: *Kriminalisztika és pszichológia*. PTE ÁJK, Pécs. 2002. In *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*, (Szerk: Fenyvesi Csaba, Herke Csongor)

Azért tartom fontosnak, hogy hangsúlyozzam a tévedhetetlenséget, mert a manapság népszerű tévésorozatokban, mint például amilyen a *Criminal Minds*, a *Hannibal* vagy a talán még híresebb film, a *The Silence of the Lamb* sokszor ábrázolják hiteltelenül a viselkedésanalízist és a vele foglalkozó profilalkotókat.

Maguk a profilozók azok a speciálisan képzett szakemberek, akik általában pszichológiai képzettséggel rendelkeznek, és a bűnelkövető személy magatartásának elemzése során képesek akár részletekben gazdag információt szolgáltatni a rendőrségnek az ismeretlen tettes valószínűsíthető személyiségjegyeiről. A hatóságok az általuk készített személyiségrajzot alapul veszik a sorozat-bűncselekményt elkövető személy felkutatására, illetőleg ha már őrizetbe vették a feltételezett tettest, felhasználják a kikérdezésére.²⁵

Alapvetően, mit már említettem a magatartástudomány pszichológiai, illetőleg pszichiátriai alapokon nyugszik, hiszen a profil maga is tartalmaz olyan pszichológiai elemeket, mint a személyiség jegyek, vagy a viselkedési jellemzők, de a profil megalkotásához szükséges megvizsgálni egyéb tényezőket is, mint amilyenek a demográfiai változók, a kor, a rassz, vagy a földrajzi elhelyezkedés. Ezekből látszik, hogy a profilozás sokrétű és széles spektrumú tudást igényel a művelőitől. Harvey Schlossberg pszichológus, aki korábban gyakran segített a New York-i Rendőrségnek azt hangsúlyozza, hogy a profilozás „... *Bizonyos szempontból ugyan annyira művészet, mint tudomány.*”²⁶

Helyszűke miatt most csak felvetném a kérdést, azonban Schlossberg ezzel az egyébként pozitívnak szánt kijelentésével pont azt az alapproblémát fogalmazta meg, ami számos konfliktushoz vezet jelen pillanatban is a profilalkotók és a nyomozók között: ugyanis hiába beszélünk egy folyamatosan fejlődő módszerről, mely egyre inkább képes segítséget nyújtani a bűnüldözésben, számos ellenzője is akad. A profilalkotás kritikusai lényegében azt hozzák fel érvként, hogy a módszer nem eléggé tudományos, ugyanis sokszor alapszik feltételezéseken, a nyomozati tapasztalatokon, vagy emocionális képzelgéseken. Mára ugyan a nyomozóhatóságok egyre inkább elismerik a profilozás tudományosságát, azonban korábban hasonló humbugként kezelték, mint például a jóslást.

24 HOLMES and HOLMES: *Psychological Profiling*. http://www.sagepub.com/upm-data/23999_1_Psychological_Profiling.pdf

25 Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7. <http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>

26 Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7. <http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspxx>

Munkában a profilozó

A profilalkotóknak számos faktort kell figyelembe venniük munkájuk során. A visszavonult FBI ügynök Gregg McCrary kiemeli, hogy: „Az alaptétel az, hogy a viselkedés kifejezi a személyiséget.”²⁷

Az FBI Viselkedéstudományi Egysége /BSU/ egy kisebb kézikönyvben megpróbálta egybegyűjteni, hogy melyek azok az előkészítő folyamatok, amelyek a profil elkészítésében segítenek.²⁸ Ezek röviden a következőképpen foglalhatóak össze:

Elsőként is szükséges az összes rendelkezésre álló adatot összesíteni. Ez vonatkozik minden forrásra, ahonnan a hatóságok adatahoz jutottak. Majd ezután következik a bűncselekmény osztályozása. Ilyenkor a már rendelkezésre álló adatok alapján állítják fel a bűncselekményi osztályba való hovatartozást. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy 1976 és 1979 között FBI kifejlesztett egy rendszert a sorozat-bűncselekmények elkövetőinek osztályozására, e célból első lépésként az elkövetői személyiségeket kettéosztották szervezett és szervezetlen típusra. Az elmélet bizonyítására számos FBI ügynök, többek között John Douglas és Robert Ressler készített interjúkat 36 sorozatgyilkossal.²⁹ Hamar nyilvánvalóvá vált, hogy ez a kettős mérce nem tartható a hétköznapiakban, mivel nem lehetett számos sorozatgyilkost ennyire egyértelműen elkülöníteni, így a BSU megalkotott egy harmadik személyiségtípust is, melyet vegyes személyiségként definiáltak. A dolgozatban a későbbiek során részletesen kifejttem majd a különböző típusok jellemzőit, viszont mindenképp szót kell ejteni róla itt is.

A bűncselekmény osztályozását követően kezdődik a történések rekonstrukciója. Ez alapján készül el a hipotézis arról, hogy mi is történhetett, és hogy a cselekmények milyen sorrendben zajlottak le. Megvizsgálják az áldozat magatartását is. Végül pedig elemzik a modus operandit, illetőleg megkeresik az elkövetői kézjegyet, melyek fontos szereppel bírnak a profil szempontjából egyedi jellegzetességük miatt.

Az utolsó mozzanat maga a profilkészítés. A profil tartalmazza azokat a hipotéziseket, amelyek az elkövető demográfiai és fizikai jellemzőivel, magatartási szokásaival, és a személyiség dinamikájával kapcsolatosak.³⁰ Az, hogy a profilnak milyen elemeket kell tartalmaznia, pontosan meg van határozva. Szükségesek tehát:

27 Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7.
<http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>

28 BOROS János: *Kriminalisztika és pszichológia*. PTE ÁJK, Pécs. 2002. In *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*, (Szerk: Fenyvesi Csaba, Herke Csongor)

29 Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7.
<http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>

30 BOROS János: *Kriminalisztika és pszichológia*. PTE ÁJK, Pécs. 2002. In *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*, (Szerk: Fenyvesi Csaba, Herke Csongor)

1. demográfiai információk => életkor, faj, foglalkozás, beosztás, családi állapot, szocio-ökonomiai státusz
2. iskolázottság, becsült intelligencia szint
3. kriminális előtörténet
4. katonai szolgálat
5. családi jellemzők
6. szokások, szociális kapcsolatok
7. személyiségjellemzők, beleértve a lehetséges patológiás vonások
8. helyszínen talált bizonyítékok
9. jármű kora, típusa
10. javasolt kihallgatási technikák

Fontos, hogy a profil felépítése során a viselkedéselemzők mondhatni bepillantást nyernek a tettesek személyiségébe, a fantáziájukba, és megismerik a motivációikat. A profil megrajzoló próbálnak úgy gondolkodni, és azt a logikát követni, amely a „gyilkos elme” agyában is lejátszódhat. A FBI BSU ügynökei például 4 különböző témát vizsgálva keresik a választ arra, hogy mi is történhetett? ³¹

- Előként megnézik az előzményt. => Itt azt vizsgálják, az elkövetőnek az elkövetés előtt milyen terve lehetett, illetőleg milyen fantázia, vagy képzet alapján gondolkozhatott. Majd mindenképp megnézik azt, hogy mi ösztönözhette arra a gyilkost, hogy pont aznap kövesse el a tettet, és nem másikon.
- Mindezek után vizsgálják a módszert és módot. => Fontos, hogy milyen típusú áldozatot, vagy áldozatokat választ a gyilkos. Erről a későbbiek során még ejtek pár szót. Nézik, hogy mi volt az elkövetés módja és módszere: lövés, leszúrás, megfojtás, vagy bármilyen egyéb mód, mert a módszer megválasztása mindig elárul valamit a gyilkos személyéről.
- Fontos a test elhelyezésének szemrevétele. => Kérdés, hogy elmozdította-e az holttestet az elkövető, vagy az elkövetés helyszínén hagyta-e? Az is sokat elárul, hogy vajon beállította-e a hullát valahogyan a gyilkos. A híres boston-i fojtogató például az áldozatait úgy állította be haláluk után, mintha pornóújságokban szerepeltek volna.
- Végül vizsgálják, hogy a támadás után miként viselkedik az elkövető. => Számos sorozatgyilkos, jellemzően egyébként a rendezett típushoz tartozóak előszeretettel figyelik a róluk szóló sajtót, sőt, gyakran küldenek levelet akár az újságoknak, televízióknak, de az is előfordul, hogy a nyomozás vezetőinek üzennek. Legszebb példa erre az esetre a Zodiákusnak keresztelt sorozatgyilkos, aki éveken keresztül szedte áldozatait, és folyamatosan leveleket küldött hol a sajtónak, hol pedig az ügyét vezető nyomozóknak, melyeket rejtjelekkel írt. Az eset máig egyébként megoldatlan. ³²

31 Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7.
<http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>

32 Jake WARK: *The Zodiac Killer*.
http://www.trutv.com/library/crime/serial_killers/notorious/zodiac/river_1.html

Miután az eredményes nyomozás lezajlott, mindig szükséges összehasonlítani az elkészített profilt a valóságban kapott eredménnyel. Így ugyanis a profil készítői ellenőrizhetik azt, hogy mennyi eltérés van a feltételezések és az igazság között, ebből pedig nyilván tovább fejleszthető a módszer.

Szkeptikusok mindig vannak, többek között így van ezzel Layton³³ is, aki egyáltalában vitatja azt a feltevést, hogy a sorozatgyilkosok agyának feltérképezéséhez szükséges a pszichológiai analízis. Layton azt emeli ki, hogy a sorozatgyilkosság úgymond „jó biznisszé” vált az utóbbi időben, hiszen anyagi érdeke fűződik ahhoz a kormánynak, hogy az ilyen jellegű gyilkosságokat a napi hírekbe tartsa. Soothill is valami hasonlót pedzeget: ő azt hangsúlyozza, hogy a sorozatgyilkosságok felkapása összefügg az állami bevételekkel egyfelől a filmiparral kapcsolatban, másrészt pedig a különböző fejlesztési cégekkel összefüggésben, akik a rendőrségi komputerek használhatóságaért, technikaiért és a szoftverfejlesztésekért felelnek. Szerintük az ilyen jellegű anyagi érdekeltségek összemossák a határokat a valóság és a képzelet között.³⁴ A dolgozatnak nem témája, hogy bővebben értekezzen erről a kérdéskörrel, de véleményem szerint elég sajátos hozzáállásról van szó, ami mindenképp figyelemre méltó. Nem gondolom, hogy ez a cseppet „összeesküvés-elmélet” gyanús hozzáállás a kormány és a média kapcsán igaznak bizonyulna abból a szempontból, hogy ezért történnek sorozatgyilkosságok. Azonban érdemesnek tartottam megemlíteni, mert sajátos a feltevés, és annyiban mindenképp egyet értek, hogy az emberek profilalkotásról alkotott képét valóban torzítja a filmipar amellet, hogy kétségtelenül tanulni is lehet belőle.

A profilalkotás kialakulása, avagy Hasfelmetszőtől Hannibal Lecter-ig

A profilalkotás gyökerei az 1800-1900-as évekre nyúlnak vissza, így mondhatjuk róla, hogy viszonylag fiatal tudományág. Mind angol, mind pedig amerikai kutatók, nyomozók és pszichológusok sora járult, és ma is járul ahhoz, hogy mára hasznos, és rendkívül érdekes multi- és interdiszciplináris tudománnyá fejlődjön.

Ám ahhoz, hogy végül egyáltalában körvonalazódni kezdjen a lehetősége a profilozás módszerének, régebbi forrásokhoz kell visszanyúlni: ugyanis maga a profilalkotás kriminológiai alapokon nyugszik.

1888-ban Angliát felkavarták a Whitechapel - gyilkosságok, melyeket egy máig ismeretlen tettes követett el, akit Hasfelmetsző Jack-ként emlegettek. Az elkövető 5 prostituált nő nyakát vágta át, majd mindegyiküket durván és brutális módon megcsonkította.³⁵ Az eset egyébként igazi kuriózum a bűnözői profilalkotók körében, ugyanis ebben az esetben történt elsőként

33 Chris GROVER, Keith SOOTHILL: *Brithis Serial Killing: Towards a Structural Explanation*. 1999.:<http://www.britisoccrim.org/volume2/008.pdf>

34 Chris GROVER, Keith SOOTHILL: *Brithis Serial Killing: Towards a Structural Explanation*. 1999.:<http://www.britisoccrim.org/volume2/008.pdf>

dokumentált kísérlet egy sorozatgyilkos pszichológiai profiljának megrajzolására.³⁶ London utcáin eluralkodott a pánik, ugyanis a gyilkosságok brutalitása és mennyisége eddig ismeretlen félelmet ébresztett az emberekben, így a rendőrség emberei hajtóvadászatot indítottak a gyilkos felkutatására, de sajnos reménytelenül. Nagy port kavart fel az ügy kapcsán az is, hogy az elkövető üzenetet hagyott a nyomozóknak és a sajtónak. George B. Phillips kórboncnok arra következtetett az áldozatokon talált sebekből és abból, hogy mekkora precizitással távolították el a szerveket, hogy az elkövető anatómiai ismeretekkel rendelkezik, hiszen jól ismeri az emberi testet.³⁷ Azonban dr. Thomas Bond rendőrorvos teljesen ellentétes megállapítást tett.³⁸ ³⁹ Szerinte ugyanis a gyilkos semmilyen anatómiai ismerettel nem rendelkezett az alapján, ahogy a csonkításokat véghezvitte. Bond egyébként pontos leírást adott az elkövetőről: szerinte középkorú, ártalmatlan kinézetű, felöltőt viselő férfi, akinek nincs rendszeres jövedelme. A rendőrség ugyan a kapott leírás alapján sem jutott nyomra, azonban a Hasfelmetsző-ügy a mai napig kedvelt téma a bűnügyi irodalomban és a filmiparban is, bár ezekben leggyakrabban úgy ábrázolják Hasfelmetszőt, mint egy anatómiailag képzett orvost. /pl. *A pokolból* című film/ Az eset olyannyira népszerű egyébként, hogy 1988-ban az FBI is készített egy profilt a híres gyilkosról. Az így elkészült személyiségrajz alapján Jack egy 20-as évei közepén járó férfi lehetett, aki mentálisan sérült, szexuálisan pedig inkompetens. A profil Roy Hazelwood és John Douglas, az FBI két „nagy öregje” vázolta fel, és egymástól függetlenül nevezték meg Aaron Kosminski-t, egy lengyel zsidó cipészt, akit már a gyilkosságok idején is gyanúsítottak. Kosminski egyébként elmeorvosintézetbe került, és ezután abba maradtak a gyilkosságok, azonban hiteles bizonyíték máig nem született Hasfelmetsző Jack személyét illetően.

A modern profilalkotás alapító atyjának Hans Gross-t tekintik, aki 1892-ben kifejtette a „modus operandi” jelentőségét.⁴⁰ Dolgozatom elején már bővebben kifejtésre került, hogy mit takar a kifejezés, és miért van kiemelkedő szerepe, így ebben a részben már nem részletezném. Annyit jegyeznek meg, hogy ez a felfedezés valóban úttörőnek bizonyult, hiszen az elkövetés módja a sorozatgyilkosságok kulcsmomentuma lehet.

35 TARJÁN M. Tamás:

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1888_augusztus_31_megtalaljak_hasfelmetszo_jack_elso_aldozatat/

36 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

37 TREMMEL Flórián, FENYVESI Csaba, HERKE Csongor: *Kriminalisztika*. Dialóg Campus Kiadó. Bp.-Pécs, 2009.

38 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

39 TATÁR László: *Profilalkotás a bűnüldözésben*. 2004. http://www.drtatar.hu/profiling_hu.htm

40 TREMMEL Flórián, FENYVESI Csaba, HERKE Csongor: *Kriminalisztika*. Dialóg Campus Kiadó. Bp.-Pécs, 2009.

Az első hivatalosnak is mondható személyiségrajz elkészítése James Brussel nevéhez köthető, aki George Metesky-ről készítette szinte tökéletesen pontos profilt. Metesky 16 éven keresztül tartotta rettegésben New York városának lakóit a különböző nyilvános helyeken: tereken, mozikban, vagy akár telefonfülkékben elhelyezett bombáival. Metesky-re a sajtó robbantásainak köszönhetően nem véletlen aggatta az „őrült bomba gyáros” nevet, s a későbbiekben így is vonult be a kriminalisztika történetébe. 1940-56 között 37 kisebb bombát helyezett el New York-ban.⁴¹ Végül 1956-ban a rendfenntartó szervek segítségével folyamodtak James Brussel pszichiáterhez, aki New York állam mentálhigiéniai felügyelőjeként is tevékenykedett. Brussel megvizsgálta a bizonyítékokat, a helyszínről készített fotókat és feljegyzéseket, és nem sokkal később előállt egy igen részletes leírással a gyanúsítottról. Ebben azt állította a rendőrség megdöbbenése közepette, hogy az elkövető, akit keresnek egy 50-es éveiben járó, túlsúlyos férfi, aki családi állapotát tekintve agglegény, de feltehetőleg valamilyen nő-rokonával él együtt, paranoiában szenved és autodidakta módon tanul. Sőt, Brussel azt is kijelentette, hogy a keresett férfi két soros öltönyt visel! ⁴² A Brussel által elmondottak szinte mind igaznak bizonyultak, a nyomozó hatóság nem kis ámulatára. A pszichiáter módszere pedig nem volt ördögösség: csodának tűnő „jóslatainak” nagy részét egyszerűen a józan ész diktálta, míg akadtak olyanok következtetései is, melyek pszichológiai alapokon nyugodtak. ^{43 44} Metesky egyébként a Con Edison gyárban elszenvedett munkahelyi balesete miatt indított bosszúhadjáratot a cég ellen, és elfogásakor büszkén el is ismerte, hogy ő a bombagyáros.

Nem meglepő, hogy Metesky elfogását követően a rendőri szervek konzultációba kezdtek különböző pszichológusokkal, és pszichiáterekkel, hogy a különösen nehéznek bizonyuló esetekben segítsenek azzal, hogy profilt alkotnak a lehetséges elkövetőről.

Brussel egyébként 1968-ban könyvet jelentetett meg a bolond bombagyárosról, mely a *Casebook of a Crime Psychiatrist* címet kapta, és nemcsak a Metesky-ügyet, hanem a szintén híres „boston-i fojtogató” esetével kapcsolatban is a nagyközönség elé tárta a véleményét.

Az úgynevezett boston-i fojtogató 1962 és 64 között 13 idősebb nőt gyilkolt meg, miután szexuálisan zaklatta őket, majd a testeket beállította. A tettes saját ruhadarabjaikkal, általában harisnyájukkal fojtotta meg a nőket, és a haláluk után egy csokornyakkendőt helyezett el az áldozatok alatt, ez volt a kézjegye. A rendőrség ebben az esetben egy, az állam által kirendelt pszichológus szakvéleményét kérte ki az esetről, aki azt a leírást adta, hogy a

41 Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7.
<http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>

42BOROS János: *Kriminalisztika és pszichológia*. PTE ÁJK, Pécs. 2002. In *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*, (Szerk: Fenyvesi Csaba, Herke Csongor)

43 Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7.
<http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>

44 TATÁR László: *Profilalkotás a bűnüldözésben*. 2004. http://www.drtatar.hu/profiling_hu.htm

gyilkosságokat nem egy, hanem két férfi követte el, akik közül az egyik tanár, míg a másik egyedülálló. Kiemelte, hogy gyűlölték az anyjukat, aki gyakran meztelenkedett előttük kiskorukban. Ebből az a következtetés vonható le, hogy ez provokálta a fojtogatót arra, hogy idősebb nőket bántalmazzon, és öljön meg. Az ügyben Dr. Brusselnek azonban más véleménye volt. A pszichológus kiemelte, hogy a Fojtogató modus operandijában változás következett be azalatt a két év alatt, míg tevékenykedett, ez pedig azért lehetséges, mert „*pszichoszexuális értelemben a gyermekből kamasz, majd felnőtt lett*”.⁴⁵ Ebből következik az, hogy az elkövető valószínűleg 30 év körül járhat. Brussel azt is kiemelte, hogy a férfi valószínűleg spanyol, vagy olasz származású, és jó felépítésű. 1964-ben végül a hatóságok elfogták Albert DeSalvót, egy 33 éves, sötéthajú, jóképűnek mondható fiatalembert, akiről a kriminalisztika feltételezi, hogy ő lehetett a boston-i fojtogató, azonban elítélni sohasem ítélték el a gyilkosságokért. Skizofrénként diagnosztizálták, először elmeegógyintézetbe került, majd végül börtönbe, ahol szíven szúrva találtak rá. Az, hogy vajon valóban DeSalvo volt-e a boston-i fojtogató máig nem egyértelmű: ugyan F. Lee Bailey ügyvéd több interjút is készített vele, melyben elismerte a gyilkosságokat, és olyan részleteket tudott, melyeket a tettesen kívül más nem ismerhetett, azonban 2001-ben mégis kétségek merültek fel a Fojtogató személyazonosságában, ugyanis George Washington Egyetem törvényszéki tanszéke lefojtatott egy DNS tesztet az utolsó áldozat fehérneműjén talált maradványok és DeSalvo DNS között, azonban nem találtak egyezést. Mindezek ellenére a magam részéről osztom Frederick Bieber harward-i patológia professzor véleményét: „... *ha valakinek nem találják meg a DNS-ét a színhelyen, még nem jelenti azt, hogy ott sem volt*.”⁴⁶ Az esetet azért tartom fontosnak a profilalkotás kialakulásának történetében, mivel az, hogy a Boston-i Fojtogatóról nem sikerült megfelelő profilt alkotni, évekre visszavetette a profilozásba vetett hitet és bizalmat, illetőleg a fejlődését sem segítette elő. Egyébként úgy vélem, hogy ez az ügy rendkívül jól példázza azt, amit már említettem: ez a módszer nem tökéletes, és nem is tévedhetetlen, csupán egy bűnüldözést elősegítő eszköz.

Minden nehézség, és a kudarcok ellenére is a pszichológusok érdeklődése módszer iránt töretlen maradt, és a személyiségrajzok sikerére koncentrálva az USA nyomozói, akik előtte saját tapasztalataikban és következtetéseikben bíztak, egyre inkább látták a lehetőséget a profilkészítésben, így gyakrabban fordultak a pszichológiát művelő orvosok segítségéhez. Harvey Schlossberg pszichológus doktor több bűnözőről is készített profilt, talán az egyik leghíresebb esete David Berkowitz volt, aki a „Son of Sam” néven vált ismertté, és New Yorkban „tevékenykedett”. Schlossberg később leírta, milyen módszert alkalmazott az 1960-70-es években:

45 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

46 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

„Amit én teszek - mondta -, az annyi, hogy leülök, és átnézem azokat az eseteket, ahol a bűnözőket letartóztatták. Összeírom, hogy milyen idősök az elkövetők, férfiak, vagy nők-e, és megnézem az iskolai képzettségük mértékét. Majd azt, hogy vajon csonka családból jöttek-e? Voltak-e az iskolában viselkedési problémáik? Annyi faktort vizsgállok meg, amennyit csak tudok, végül összegzem, hogy melyik a legjellemzőbb formula.”⁴⁷

Mindeközben egymás mellett fejlődött és alakult a brit és az amerikai módszer. Meg kell említeni emellett, hogy főleg az Amerikai Egyesült Államokban egyre nagyobb sajtó és médiavisszhangot keltett a profilalkotás, mely 1992-ben, a Thomas Harris regénye alapján készült *Bárányok hallgatnak* című mozifilmmel hágott a tetőfokára, melyet az FBI oly módon is támogatott, hogy nemcsak tanácsokat adott a fiktív pszichopata kannibál Hannibal Lecter és Starling ügynök történetéhez, hanem a helyszínt is biztosította, sőt, néhány igazi ügynök is feltűnik a vásznon. Ettől a filmtől kezdve töretlenül ívelt felfelé az érdeklődés a profilalkotói munka iránt.

A két út: Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia

USA és az FBI

1970-ben az Howard Teten FBI ügynök konzultációba kezdett több pszichológussal, és órákat kezdett adni az FBI akadémián, mely alkalmazott kriminológia néven futott. Később előadóként csatlakozott hozzá Pat Mullany is. Végül 1972-ben az FBI létrehozta a BSU-t, az úgynevezett Magatartástudományi Osztályt Quantico-ban, egy olyan a viselkedéstudománnyal foglalkozó egységét, mely specifikusan a sorozatgyilkosságokra és az erőszaktevők eseteire koncentrált, és ezen esetekben készít profilt. Később, hogy segítsék Teten és Mullany munkáját több egyetemi oktató is csatlakozott hozzájuk, többek között Robert Ressler, Roy Hazelwood és Dick Ault. Ők specifikusan egy-egy jellegzetes bűnelkövetésre koncentráltak, Ressler például a sorozatgyilkosokkal foglalkozott. Munkája során John Douglas-szal egyetemben interjúkat készített velük, melyeket arra használtak fel, hogy jobban belelássanak ezen kriminális elmékbe. Kezdetben az FBI vezetősége nem nézte jó szemmel tevékenységüket, de végül jóváhagyták a projektet, így létrejöhetett a dolgozatban korábban már említett rendezett, rendezetlen és vegyes elkövetők elmélete, melyre korábban már utaltam.

A következőkben röviden nézzük meg, hogy milyen jellemzőkkel bírnak a különböző típusok:

1. **Szervezett típus:**

Az ilyen típusú elkövető fő jellemzője, hogy a bűncselekményeket előre megtervezi, vagyis előre megfontolt szándékkal cselekszik, nem pedig a pillanat hevében dönt.

⁴⁷ Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7.

<http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>

Jellemző rá a kontrollált viselkedés, a higgadtság. Szinte egész életét a terve képzeletében tölti el, és képes akár éveket is várni a következő erőszakos megnyilvánulásáig. Áldozatai jellemzően idegenek, akikkel nem áll semmiféle kapcsolatba, azonban számára mégis megfelelnek valamilyen sémának, amit állandóan keres, emellett általában az áldozata bizalmába férkőzik. Higgadtságának köszönhetően szinte alig hagy maga után nyomot: minden bizonyítékot igyekszik eltüntetni, és gyorsan távozik a helyszínről. Az ilyen típusú elkövetők azok, akik velünk élnek: ők a szomszédok, a szerelők, a könyvtárosok, akikben bízunk, akik akár családjukkal élnek együtt, és annak ellenére, hogy osztályozás szerint antiszociálisak, képesek megkülönböztetni a jót a rossztól. Általában jól képzettek és nem tűnnek furcsának^{48 49 50} Bár Thomas Müller, aki több sorozatgyilkossal is folytatott interjút, kiemeli egyik könyvében, hogy: „Azoknak az embereknek, akik összetett bűncselekményeket követnek el, nincs sárga szemük. Nem karcolják a körmükkel a padlót, és nem ég Káin-bélyeg a homlokukon: 3 embert tettem el láb alól.”⁵¹ Nos, a szervezett típusú elkövetők pontosan ilyenek: hétköznapiak. Példának hoznám Edmund Kemper, akit a „Diáklányok Gyilkosaként” is emlegettek. Módszeréhez tartozott, hogy levágta áldozatait fejét, majd később hónapokig tárolta őket magánál. Kemper, mikor a Merill College-i egyetemen lelőtt két diáklányt, a testeket úgy csempészte ki a kampusz területéről, hogy az autójába pokróccal betakarva a holttesteket elhajtott, és a biztonságiaknak pedig azt hazudta, hogy a lányok ittasak, és csak hazafuvarozza őket. Kemper egyébként magas, 145-ös IQ-val rendelkezett, a börtönben pszichológiát tanult, és az őt interjúztató Douglas szerint nem volt „sem elbizakodott, sem pedig arrogáns.”^{52 53 54} Ez a viselkedés nagyon jellemző az ilyen elkövetőkre, akik képesek jól reagálni a váratlan helyzetekre, és tanulnak a hibáikból. Ezen felül a tettesek gyakran figyelik a róluk szóló híradásokat.

2. Szervezetlen típus:

48 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

49 CSENYIKNÉ DR. PÓTH Ágnes: *A profilalkotás lényege*. RTF Pszichológiai Tanszék és Laboratórium, Kriminálpszichológia, Rejtjel Kiadó Bp., 2006. 213. o.

50 BOROS János: *Kriminalisztika és pszichológia*. PTE ÁJK, Pécs. 2002. In *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*, (Szerk: Fenyvesi Csaba, Herke Csongor)

51 Thomas MÜLLER: *Bestiális emberek – Sorozatgyilkosokkal négy szemközt*, Dialóg Campus Kiadó, 2013.

52 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

53 ANONYMUS: Edmund Kemper. <http://murderpedia.org/male/K/k/kemper-edmund.htm>

54 Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7. <http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>

Az ilyen típusú tettesek jellemzője az átlagon aluli intelligencia. Nem tervez előre, hanem spontán módon cselekszik, majd tette után könnyen pánikba esik. A viselkedése véletlenszerű, az áldozatait nem logikus úton választja ki, szinte ösztönszerűen cselekszik. Jellemzően egyedül él, antiszociális alkat, és a büntett helyszíne környékén lakik. A holttestek eltüntetésével nem foglalkozik, így rengeteg nyomot hagyhat maga után.^{55 56}

1. Vegyes típus

Ez a harmadik típus az előző kettő kombinációjából adódik össze. Azért is van szükség az egyénesített profilra, hogy a szakértők átlássák, hogy milyen típusú elkövetővel van dolguk.

Az 1950-60-as évek folyamán átlagosan 10 000 gyilkosságot követtek el az államok területén évente, és a felderítési arány is magas volt: általában egy éven belül megtalálták az elkövetőket. Azonban 1980-ban igazi bűnözési hullám söpört végig Amerikán: egy év alatt 23 000 gyilkosságot követtek el!⁵⁷ Ezen a hatalmas számon belül is komoly problémát okoztak a sorozatgyilkosok, ugyanis az FBI 1983-as adatai alapján egy év alatt mintegy 5000 amerikai állampolgárt gyilkolt meg ismeretlen tettes, és körülbelül 35 sorozatgyilkos tevékenykedett az USA-ban. Elfogásuk azért is okozott többek között problémát, mert nem állt rendelkezésére még a nyomozóhatóságoknak olyan rendszer, ami segítette volna a sorozatgyilkosságok számítógépes felismerhetőségét, így rengeteg eset, például ismeretlen maradt a BSU ügynökei számára, avagy nem ismerték fel az azonos elkövetési módokat. Ennek egyébként az az oka, hogy, a legtöbb sorozatgyilkos szinte állandó mozgásban van, és az Egyesült Államok területének hatalmas méreteit, és az államok között felmerülő hatásköri problémákat nézve nem meglepő, hogy könnyen elsiklott a rendőrség bizonyos hasonlóságok felett.

1982. tájékán Pierce Brook nyugalmazott rendőrségi parancsnok szakértőként javasolta egy belföldi elektronikus úton feldolgozható kérdőív kidolgozását /VICAP/, mely megoldást jelenthette szerinte a problémára. Megindultak az előkészületek e VICAP létrehozására: számos szakember, nyomozó és bűnelemző segítségével. Ekkortájt történt, hogy Henry Lee Lucas sorozatgyilkost elfogták. A férfit több mint 100 gyilkosság elkövetésével vádolták, és ő ezeknek nagy részét be is vallotta. Lucas esete bizonyította be véglegesen a VICAP felállításának szükségességét.

55 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

56 CSENYIKNÉ DR. PÓTH Ágnes: *A profilalkotás lényege*. RTF Pszichológiai Tanszék és Laboratórium, Kriminálpszichológia, Rejtjel Kiadó Bp., 2006. 213. o.

57 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

Henry Lee Lucas már fiatal korában is különféle sadista és deviáns szexuális élvezeteknek hódolt, és nagyon fiatalon agyonszúrta édesanyját. Ekkor letartóztatták, és mivel mentálisan sérült volt, így pszichiátriára került, ahonnan a kiszabott 40 év helyett saját kérelme ellenére 6 évvel később szabadon engedték. A férfi később ismételten rendőri kézre került gyilkosság miatt. A fogdából üzenetet küldött a rendőrfőnöknek, melyben azt üzenté, hogy vallomást akar tenni több ügygel kapcsolatban. Napokon keresztül vették fel vallomását, és 200 bűncselekményre derült fény az elmondása szerint. Az FBI-nak azonban kétségei támadtak Lucas hitelességét illetően, majd miután a férfi olyan eseteket is elismert, mint amilyen a jonestown-i hírhedt szektás gyilkosságok, és több általa beismert ügyről kiderült, hogy nem lehetett ő a tettes Ressler-nek beismerte, hogy pusztán a szórakozás kedvéért hazudott. Ressler könyvében utólag kihangsúlyozta, hogyha a VICAP-rendszer már akkor működött volna ez az eset nem történhetett volna meg.⁵⁸

1993-ban végül elindult a VICAP, mely rendszerezetten összegyűjti az értelmetlen és véletlen gyilkosságokról, kísérletekről és gyerekrablásokról szóló információkat, és egy központi adatbankot hoz belőle létre, melyben összehasonlíthatóak lesznek egymással az esetek, ezáltal segítve az azonosságok felismerhetőségét. Az adatokat az állami és helyi rendőrségek rendszerezik.

A VICAP kérdőív 189 kérdést tartalmaz 42 alcím alá sorakoztatva.⁵⁹ Az adminisztráció után meg kell határozni, hogy az eset gyilkosság/ gyilkossági kísérlet, hogy az áldozat azonosítatlan holttest-e, avagy ismert-e a személyazonossága, végül hogy elrabolt/ eltűnt személynek minősül-e. Későbbiek során rákérdez a konkrét eset szereplőire, dátumokra, iskolázottságra, külső jellegzetességekre stb. Ezek után következik az elkövetési módra vonatkozó kérdés-halom, mely 64 db kérdést tartalmaz. Emellett a formula végén az esetleges összefüggések és egyéb, a kitöltő által fontosnak tartott részletek kapnak helyet.

A VICAP rendszer hatalmas segítséget nyújt a nyomozóhatóságoknak. Praktikussága miatt a legtöbb állam és az FBI is csatlakozott hozzá, azonban így is akadnak olyan államok, mint pl. Connecticut, Virginia vagy Massachusetts, amelyek csak a rövidített VICAP formát hajlandóak alkalmazni, illetőleg úgy, mint Iowa, Minnesota vagy New Jersey is, teljesen saját rendszert hoztak létre, melyek nem állnak közvetlen összeköttetésben az FBI kommunikációs rendszereivel.⁶⁰

Összesítve alapvetően azt mondhatjuk, hogy az FBI által alkalmazott módszerek is intuitív jellegűek, hasonlóan az angolszász módozatokhoz, és sokszor nyugszanak statisztikai

58 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

59 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

60 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

alapokon. A kialakult profilalkotói módszer lényegében azon tapasztalatokból ered, amelyet a nyomozók szereznek meg a mindennapi működésük során. A viselkedésanalízis gyökerei is ebből a nyomozati tapasztalatból eredezik, azonban felmerül a kérdés, hogy vajon mennyire hatékony, hiszen a világ, a technika, a módszerek és a bűnözők is fejlődtek. Nyilván a nyomozók és ügynökök is tanultak és fejlődtek az évek során, azonban számos pszichológus kérdőjelezte, és még ma is kérdőjelezi meg a módszer tudományos szilárdságát.⁶¹ Ezek az emberek arra hívják fel a figyelmet, hogy sem Ressler, sem Douglas nem volt pszichológus, és bizony, módszereik szakmai szemmel vizsgálva tartalmazznak hibákat.

A volt FBI ügynök McCrary egyet ért azzal, hogy az FBI korábbi kutatásai között van, amelyik elnagyolt: *„Kezdetekben csak pár FBI ügynök nyomozati tapasztalata alapozta meg a dolgokat, és csak remélni tudom, hogy többször voltunk helyesek, mint hogy tévedtünk volna.”*⁶² McCrary azonban azt is kihangsúlyozza, hogy az FBI módszerei is rengeteget változtak, és folyamatosan alakulnak.

Nagy-Britannia

Nagy-Britanniában a profilalkotás különböző irányzatokban fejlődött tovább, és végül egy olyan, főleg intuitív alapokon nyugvó megközelítés maradt fenn, amelyet nem a számítógép, vagy a nyomozó végez, hanem a pszichológus.⁶³ Az intuitív módszerek élményeken, illetőleg tapasztalati felismeréseken alapszanak. Az FBI által alkalmazott módszerek is alapvetően intuitív jellegűek, azonban az USA területén nyomozók, ügynökök végzik ugyan azt a feladatot, amire a brit szervek pszichológust alkalmaznak.

Az, hogy Nagy-Britanniában is teret nyert a bűnözői profilalkotás szinte a véletlennek köszönhető. David Canter pszichológus professzort 1985-ben ebédre hívták a Scotlan Yard-ra. Itt találkozott két nyomozóval elmondása szerint, akik vitát folytattak a viselkedésanalízis hatékonyságáról.⁶⁴ Canter akkor hallott először erről a módszerről, majd mikor később az újságok cikkezni kezdtek egy sorozatos nemi erőszakról, amely már 13 áldozatot szedett. Canter felrajzolta az események helyét egy térképre, megvizsgálta a dátumokat, és megkülönböztette azokat az eseteket, melyeket egy, és amelyeket két tettes követhetett el. Küldött egy levelet a Scotland Yard-ra, melyben felhívta a figyelmet arra, hogy szerinte két tettetést kell keresni, akik között szoros kapcsolat áll fenn. Később, mikor elfogták John Duffy-t,

61 Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7.
<http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>

62 Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7.
<http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>

63 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

64 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

kiderült, hogy sokáig gyermekkori barátjával, David Mulcahy-val követték el együtt a szexuális bántalmazásokat.

Canter az eset után érdeklődni kezdett a profilalkotás iránt, és kialakította a nyomozati pszichológiának keresztelt módszert. A pszichológus felhívja a figyelmet arra, hogy ez a módszer számos területet magába foglal, amellyel a pszichológus segítheti a nyomozást, és a profilalkotás is csak egy eszköz ezeken belül. Természetesen az alapvető cél itt is egy felhasználható személyiségrajz kialakítása, és mint minden profil ez is az elkövetői jellegzetességekből következtet, mely a tettes elkövetés során tanúsított magatartásán alapszik. Emellett azonban Canter arra is felhívja a figyelmet, hogy: „... a kulcs az, hogy minden következtetés a tapasztaláson nyugszik, illetőleg a dokumentált kutatásokon, és nem szükségszerűen a nyomozati tapasztalaton”.⁶⁵

David Canter a módszer kialakításánál a profilalkotás 3 alapvető kérdését vizsgálta meg:⁶⁶

- Van-e matematikailag bizonyítható kapcsolat a sorozatos bűnelkövető személyes tulajdonságai és az elkövetett cselekmények bizonyos jellemzői között. Kutatást végeztek az eldöntésére. Az eredmény azt a választ adta, hogy egyértelműen van kapcsolat.
- Létezik-e bizonyos következetesség a sorozatos bűnözők által elkövetett cselekmények kivételezésében? Canter arra a válaszra jutott, hogy bizonyos bűncselekménytípusoknál megjelenik egyfajta következetesség, ami megkülönbözteti a tettest a többi bűnözőtől. Az eredmény azt támasztja alá, hogy a profilalkotás, mint módszer tudományosan is alkalmazható.
- Van-e specializálódás a bűnelkövetők között, egy bizonyos típusú cselekmény elkövetésére? Canter arra jutott, hogy a bűnözők alapvetően vegyes követik el bűncselekményeiket, vagyis általában nem specializálódnak. A kérdésre adott válasz azért kulcsfontosságú, mert ebből következik az, hogy a profilalkotás csak azoknál a bűncselekményeknél alkalmazható, melyeket sorozatban követnek el.

Canter tevékenysége során számos ügyben segítette a Scotland Yard nyomozóinak munkáját, és leginkább a nemi erőszakkal kapcsolatos ügyekkel vált ismertté. Csapatával együtt létrehozott egy olyan számítógépes mátrixot, melyben rögzíteni lehetett az egyes bűntényeket és viselkedési jellemzőket, a program pedig összehasonlította a hasonló viselkedésmintákat, és jelezte azokat egy úgynevezett viselkedési térképen.⁶⁷ Ezzel gyakorlatilag Canterék életre hívták az első olyan számítógépes viselkedésanalízist, amely

65 Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7.
<http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>

66 BOROS János: *Kriminalisztika és pszichológia*. PTE ÁJK, Pécs. 2002. In *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*, (Szerk: Fenyvesi Csaba, Herke Csongor)

67 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

összefoglalt adatokat tartalmaz sorozatgyilkosokról, azonban ez a rendszer még kiforratlan volt, és természetesen nem működött országos szinten.

Az amerikai sikerek ellenére brit vizeken ugyan működött a profilalkotás, azonban számos ballépés, és félrediagnosztizált eset után csökkent a rendőrség bizalma a módszerben. A derbyshire-i rendőrfőnök Don Dovasaton kiemelte, hogy a rendőrség milliókat költött olyan szakemberekre, akiknek tanácsa végül tévútra vezetett, és felhívta arra a figyelmet, hogy szükséges lenne összeállítani egy hiteles listát az igazi, képzett profilalkotókról.⁶⁸ Ennek köszönhetően 20 pszichiáter és pszichológus működését hagyta jóvá a vezetőség, és 1990 illetőleg 2000. között ismét több alkalommal kértek viselkedésanalízist a nyomozóhatóságok. A profilozás sikeréhez valószínűleg hozzájárult az 1987-ben felállított első központosított számítógép, a HOLMES, majd az 1999-ben kijövő változata a HOLMES 2, mely forradalmasította a nyomozást. A derbyshire-i rendőrség emellett külön adatbázist alakított ki, mely a CATCHEM nevet kapta, és a legfejlettebb statisztika adatbázisnak minősül. 1960 óta a CATCHEM rendszer több mint 9000 gyilkosság adatait tartalmazza.⁶⁹

Profilalkotási módszerek

Alapvetően 2 módszert különböztethetünk meg:⁷⁰

- Induktív
- Deduktív

A David Canter által kialakított nyomozati pszichológia, illetőleg a az FBI BSU által alkalmazott módszerek inkább induktívak, viszont kisebb mennyiségben ugyan, de a deduktív elemek is megjelennek.⁷¹

Induktív bűnözői profil:^{72 73}

68 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

69 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

70 TREMMEL Flórián, FENYVESI Csaba, HERKE Csongor: *Kriminálisztika*. Dialóg Campus Kiadó. Bp.-Pécs, 2009.

71 Danielle SLOAN: *Criminal Profiling*. 2011. 11.29.
<http://www.slideshare.net/chaletlines/criminal-profiling>

72 TATÁR László: *Profilalkotás a bűnüldözésben*. 2004. http://www.drtatar.hu/profiling_hu.htm

73 ANONYMUS: *Sorozat-romagyilkosok: FBI kontra magyar módszerek*. 2009. 05. 08.
http://fn.hir24.hu/itthon/2009/05/06/romahelyszineken_nyomoznak_fbi_profilozoi

A módszer alkalmazói a hasonló típusú bűncselekmény elkövetőiről rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján alkotják meg a személyiségprofilt.⁷⁴ Ez a típusú profil azon az egyszerű feltevésen alapszik, hogyha vannak olyan bűncselekmények, amelyeket ugyan különböző emberek követtek el, azonban valamilyen módon mégis hasonlóságot mutatnak egymással, akkor feltehetőleg az elkövetői jellemvonásokban is található egyezés.⁷⁵ Ugyan az induktív módszer megfigyeli a karakterjellemzőket, de ezek nagy általánosításokon nyugszanak, és ezek az általános megállapítások vezetnek a továbbfejlesztett hipotézishez.⁷⁶ Vagyis így egy olyan profil készül, ami rengeteg emberre ráhúzható. Az egész módszer alapját a már elkészült tanulmányok, statisztikai adatok, elemzések, bűnügyi nyilvántartások, illetőleg valamilyen szinten a profilozói és nyomozói tapasztalatok képezik.

Az induktív módszerrel készült profil gyorsan elkészíthető, ami nagy segítségére lehet a bűnüldöző szerveknek azokban az esetekben, amikor az idő sürgetése végett minél előbb szükség van az elkövető viselkedésanalízisére.⁷⁷ Mivel a metódus alapvetően statisztikai-elemzői alapokon nyugszik, ily módon nem igényel speciális (pszichológiai, kriminológiai, pszichiátriai, szociológiai) szakismeretet a készítőjétől az emberi viselkedéssel kapcsolatban. Ez utóbbi ponthoz kapcsolódik még egy előnyös tulajdonsága az induktív módszernek, nevezetesen az, hogy viszonylag olcsón elkészíthető, hiszen az adatok elemzése nem igényel speciális berendezéseket, illetőleg anélkül, hogy bármilyen gazdaság-etikai vitába hajlana a dolgozat, megjegyzendő, hogy mivel megrajzolásához nincs szükség speciálisan képzett akademikusokra, így a módszert alkalmazó szerveknek is olcsóbb munkaerőt jelent a módszer alkalmazása.

Az induktív módszer alkalmazása számos pontot figyelembe véve kedvezőnek tűnik, de úgy gondolom, hogy a tapasztalati úton megszerzett tudás, és a statisztikák ugyan számos pontban segíthetik a profilozót, azonban az induktív módszer egyáltalán nem tökéletes. Legnagyobb hibájaként talán az alkalmazásával járó túlzott általánosítás. Nem mindegy például, hogy milyen mennyiségű és minőségű statisztikai adat adja az alapot: ha valami pontatlanul kerül rögzítésre, az máris komolya problémákat okozhat. Az is előfordulhat, és ez össze is függ az általánosítás problematikájával, hogy mivel a módszer a generális elemekre következtet hiába helyes a felépített hipotézis, a profilt felállító személy rosszul értelmezi a

74 TREMMEL Flórián, FENYVESI Csaba, HERKE Csongor: *Kriminalisztika*. Dialóg Campus Kiadó. Bp.- Pécs, 2009.

75 HOLMES and HOLMES: *Psychological Profiling*. http://www.sagepub.com/upm-data/23999_1_Psychological_Profiling.pdf

76 Daniel J. BENNY: *The Uses of Inductive and Deductive Reasoning in Investigations and Criminal Profiling*. http://www.becca-online.org/images/Inductive_Reasoning_-_Benny.pdf

77 TATÁR László: *Profilalkotás a bűnüldözésben*. 2004. http://www.drtatar.hu/profiling_hu.htm

jeleket, amelyek csak egy hasonló tetthelyhez vezetnek, de nem állnak kapcsolatban az adott ügygel.⁷⁸ Így pedig esetleg ártatlan személyek kerülnek a nyomozás keresztútjába.

Emellett Turvey, a módszer egyik legnagyobb kritikusának két dologra hívja még fel a figyelmet: egyrészt kiemeli, hogy attól, hogy egy feltételezés működhet, az nem jelenti azt, hogy rögtön és automatikusan helyes is lesz.⁷⁹ Illetve kiemeli azt is, hogy sokszor a szerzett adatok a már elkapott, és büntetésüket töltő bűnelkövetőktől származnak, viszont nem szabad figyelmen kívül hagyni a szabadlábon lévő bűnözőket, akiktől, mivel ők a legügyesebbek a legjobb információk származhatnak.⁸⁰

Deduktív bűnözői profil

A deduktív módszer nagyban eltér az induktív párjától.

Gyakorlatilag egy olyan analízisről van szó, amely a bűncselekmény elkövetésének helyét, illetőleg fellelhető bizonyítékokat vizsgálja meg, és ez alapján rajzolja meg a profilalkotó a bűnelkövető mentális térképét.⁸¹ A profilozó a módszer alkalmazása során feltételez egy vagy több tény, amelyek nyilvánvalóak a bűncselekménnyel kapcsolatban, majd ezeket összeveti a munkatapasztalattal, más ismert adatokkal, és a saját előérzetével, melyek kombinációja egy újabb tényhez vezet el, amit következtetésnek hívunk.⁸²

Ami a módszer kialakulását illeti, igencsak régre nyúlik vissza a története, hiszen a deduktív gondolkozást már Thales, Aristoteles és Pythagoras is alkalmazta az ókorban.⁸³ Viszont a legtöbben talán a Sir Arthur Conan Doyle által megteremtett zseniális detektívre, Sherlock Holmes-ra asszociálnak a „deduktív okfejtés” kifejezés hallatára. Holmes figurája 1892-ben tűnt fel először és arról vált nevezetessé, hogy rendkívül éles eszével és megfigyelő képességével például abból, ahogy későbbi barátja Watson doktor első találkozásukkor tartja a karját azonnal kikövetkezteti az orvos katonai múltját. Holmes kvázi felállít egy-egy profilt az általa megoldott bűnügyekben, és a deduktív módszerhez híven a megfigyelései és a

78 HOLMES and HOLMES: *Psychological Profiling*. http://www.sagepub.com/upm-data/23999_1_Psychological_Profiling.pdf

79 Daniel J. BENNY: *The Uses of Inductive and Deductive Reasoning in Investigations and Criminal Profiling*. http://www.becca-online.org/images/Inductive_Reasoning_-_Benny.pdf

80 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

81 HOLMES and HOLMES: *Psychological Profiling*. http://www.sagepub.com/upm-data/23999_1_Psychological_Profiling.pdf

82 Dr. Maurice GODWIN: *Brief Discussion on Inductive/Deductive Profiling*. 2012. <http://www.drmauricegodwin.com/inductiveprofiling.html>

83 Dr. Maurice GODWIN: *Brief Discussion on Inductive/Deductive Profiling*. 2012. <http://www.drmauricegodwin.com/inductiveprofiling.html>

tények alapján kialakítja a szerinte egyetlen, végleges konklúziót, ami a meglévő adatokból és észrevételekből következik, és amelyek ezek alapján helyesnek kell lennie. A deduktív következtetésen belül a konklúzió a a premisszákon keresztül érkezik. Az érvelés a az általánostól a különös felé mozog, amikor a szakértők felhasználják az összes fellelhető bizonyítékot.⁸⁴

A módszer fejlődését kutatva mindenképpen szót kell ejteni a már emlegetett Brent E. Turvey-ről, ugyanis ő a a deduktív következtetés módszerét használva saját módszert fejlesztett ki, és vitt tökélyre.

Az FBI által elért sikerek hatására több pszichológus kezdett magánpraxisba, többek között Brent E. Turvey törvényszéki pszichológus is. Módszere egyfelől eltért az FBI által alkalmazottaktól, és a Nagy-Britanniában használt analízistől is, mely a statisztikai adatok összegyűjtésén alapszik, és szemben áll az USA-ban alkalmazott FBI-os gyakorlattal. Az új megközelítésnek a pszichológus a behaviorista analízis nevet adta.

Az FBI által használt megközelítést Turvey alapvetően induktívnak jellemezi, ami azért érdekes, mert sokan inkább deduktív alapúnak tartják, és vitatják Turvey kijelentését, bár ezek a viták egészen akkortól kezdve fennállnak, hogy Resslerék elkészítették az első sorozatgyilkos-interjúkat.⁸⁵ Turvey olvasatában pontosabban ez azt jelenteti, hogy az induktív módszert alkalmazók több ismert felfedezésből indulnak ki, és ezekből vonnak le logikai végkövetkeztetéseket.⁸⁶ Alapvetően ez a megközelítés nem rossz, viszont esetenként vezethet olyan végkövetkeztetésekre, amelyek félrevezethetnek. A következő példát hozza:⁸⁷

- Feltételezés 1. => A legtöbb ismert sorozatgyilkos europid rasszhoz tartozik.
- Feltételezés 2. => A legtöbb ismert sorozatgyilkos férfi.
- Feltételezés 3. => A legtöbb ismert sorozatgyilkos biztonsági zónán belül tevékenykedik.
- Következtetés => Az elkövetőnk bizonyára egy europid fehér férfi, aki a biztonsági zónáján belül működik.

Vizsgáljuk meg közelebbről, hogy mi is a probléma ezzel az eredménnyel. Egyrészt előfordulhat, hogy az égből eső adta világon semmi: a gyilkos valóban így tevékenykedik. De mi

84 Daniel J. BENNY: *The Uses of Inductive and Deductive Reasoning in Investigations and Criminal Profiling*. http://www.becca-online.org/images/Inductive_Reasoning_-_Benny.pdf

85 Dr. Maurice GODWIN: *Brief Discussion on Inductive/Deductive Profiling*. 2012. <http://www.drmauricegodwin.com/inductiveprofiling.html>

86 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

87 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

van abban az esetben, hogyha europid is, férfi is, azonban kilépett a biztonsági zónájából? Akkor már nem alkalmazható rá a feltételezésünk, és ebben az esetben könnyen tévútra vezethet a gondolatmenet. A hangsúly azon van, hogy mindez csak valószínű. Emellett egyéb probléma is felmerül az induktív módszer kapcsán. Abban az esetben, ha például egy fiatal nőt megerőszakolnak és meggyilkolnak első emeleti lakásában, majd a felelős profilozó, aki a sajtót kezeli bejelenti, hogy a tettes olyan szexuális bűnelkövető, aki első emeleten élő nőket szemel ki áldozatul, akkor már ott a lehetőség a gyilkosnak, hogy megváltoztassa a modus operandiját, és más módszereket alkalmazzon.

Ezzel szemben dolgozta ki Turvey a deduktív okfejtés módszerét, ami azon az elven működik, hogy amennyiben a feltevések már igaznak bizonyulnak, akkor maga a végkövetkeztetés is igaz lesz.⁸⁸ A profil ilyenkor „*kapcsolatban áll a viselkedés modelljével*”, kvázi az elkövető tulajdonságainak lesz a gyűjteménye.⁸⁹ Ez a fajta személyiségrajz központba helyezi az elkövető személyét, és kerülni igyekszik az általánosításokat.

Turvey⁹⁰ 4 lépcsőben foglalja össze a behaviorista analízist:

- Az első szint az úgynevezett „*párhuzamos törvényszéki analízis*”. Ezen a szinten a rendelkezésre álló, főleg tárgyi jellegű bizonyítékok elemzése zajlik: a helyszíni fotók, jelentések, jegyzőkönyvek tanúvallomások, vérfoltok, lövedékek stb. értékelése. Fontos kiindulópont az adatok pontossága!⁹¹ Vannak olyan bizonyítékok, melyek egyébként többféleképpen is értelmezhetőek, az első lépcső során pedig behaviorista profilkészítő megnézi, hogy ezek közül melyik lesz a legvalószínűbb, és ez segít rekonstruálni azt, hogy mi is történhetett a bűncselekmény során.
- A második lépcső az, amely Turvey szerint leginkább megkülönbözteti az intuitív megközelítéstől módszerét, ugyanis a behaviorista analízis kiemelkedő hangsúlyt fektet az úgynevezett viktimológia tudományára, amit a bűnözői profilalkotás szerinte elhanyagol. A viktimológia, vagyis az áldozattan sorozatgyilkosságok esetén foglalkozik az áldozatok tanulmányozásával a sértettek egyedi tulajdonságai alapján. Azon az elven alapszik, hogyha felismerjük a hasonlóságokat a különböző áldozatok között, akkor kialakítható az a határozott minta, amely alapján az elkövető mozog,⁹² és ez segíthet a modus operandi és a tettesi motívumok megismeréséhez. A viktimológia

88 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

89 TREMMEL Flórián, FENYVESI Csaba, HERKE Csongor: *Kriminalisztika*. Dialóg Campus Kiadó. Bp.- Pécs, 2009.

90 B. TURVEY: *Criminal profiling*. 2001. San Diego, CA: Elsevier Academic Press

91 TREMMEL Flórián, FENYVESI Csaba, HERKE Csongor: *Kriminalisztika*. Dialóg Campus Kiadó. Bp.- Pécs, 2009.

92 Jack CLARIDGE: *Criminal Profiling and It's Use in Crime Solving*. 2013. 04. 13.
<http://www.exploreforensics.co.uk/criminal-profiling-and-its-use-in-crime-solving.html>

többek között górcső alá veszi az áldozatok korát, nemét, rasszát, életstílusukat, külsejük hasonlóságát, hogy volt-e közös érdeklődésük, vagy dolgoztak-e együtt. Emellett az áldozattan részét képezi az úgynevezett kockázat felbecslése, vagyis az, hogy a támadó mekkora kockázatot vállal a sértett megtámadásával. Három különböző rizikófaktort különböztethetünk meg: alacsony, átlagos és magasat.⁹³ Ha a tettes alacsony típusba sorolandó személyt választ, akkor nagyobb kockázatot vállal, míg magas esetén főleg gyermekkorú, vagy idősebb emberek, éjszakai dolgozók, valamilyen függőségben szenvedők a támadást elszenvedők.

- A harmadik szintet a „tett helyszínének jellemzői” adják.
- Ezek a faktorok összesítve mind-mind bizonyítékot szolgáltatnak a támadó viselkedéséről, és segítik az analízist végző személyt a modus operandi és a kézjegy megállapításában, az indítékok felismerésében, és a gyilkos gondolkodásának megismerésében.

A deduktív okfejtés előnye, hogy nagyon pontos infókkal szolgálhat az elkövetőről. Az egyediséget tartja szem előtt, és ezzel kerüli el az „átlagolás csapdáját”.⁹⁴ Van természetesen hátránya is a módszernek, méghozzá az, hogy a profil elkészítése rengeteg idő és energia ráfordítását igényli, azaz nem túl gyors. Emellett fontos, hogy nagyon széleskörű multidiszciplináris tudásra van hozzá szükség, ami szintén nehezíti az alkalmazását.

Jelenleg is számos vita zajlik arról, hogy vajon az induktív vagy a deduktív következtetés ad hatékonyabb segítséget a felderítéshez.

Yonge és Jacquin 2010-ben egy igencsak érdekes kísérletet folytattak le ezen kérdéskörrel kapcsolatban.⁹⁵ A kísérlet során 213 pszichológiát tanuló diákot kértek fel segítségül, akiknek átlag életkora 19 év körül volt. A résztvevők semmilyen tapasztalattal nem rendelkeztek a profilozással kapcsolatban. Három különböző csoportra osztották be a pszichológus növendékeket: volt egy kontroll csoport, egy induktív és egy deduktív csoport. A kontroll csoport számára semmilyen előadást illetően előképzést nem tartottak, azonban a két másik csoport nevének megfelelően, kvázi egy órás rövid oktatást kapott a csoportjához fűződő módszerről. A rövid felkészítés után minden csoport kapott egy két oldalas összefoglalást egy kettős szexuális gyilkosságról, és ez alapján ki kellett tölteniük kérdőívet az elkövető jellemzőivel kapcsolatban.

93 CSENYIKNÉ DR. PÓTH Ágnes: *A profilalkotás lényege*. RTF Pszichológiai Tanszék és Laboratórium, Kriminálpszichológia, Rejtjel Kiadó Bp., 2006. 213. o.

94 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

95 Danielle SLOAN: *Criminal Profiling*. 2011. 11.29. <http://www.slideshare.net/chaetlines/criminal-profiling>

Maga a kísérlet azzal az érdekes eredménnyel zárult, hogy az induktív profilt készítőik sokkal akkurátusabb eredményt adtak le, mint a kontrollcsoport, illetőleg az elkövető fizikai jegyeinek összeírásában mindkét csoportnál jobbnak bizonyultak. Kiderült, hogy egyik az elkövető kognitív karakterjegyeit, viselkedését és szociális háttérét tekintve egyik csapat profilja sem volt nagyobb pontosságú.

Érdekes górcső alá venni azt, hogy vajon miért mutatott az induktív profil viszonylagosan nagyobb sikert a deduktív módszerhez képest? Ha közelebbről megvizsgáljuk az eredményt, illetőleg a két módszer sajátosságait, akkor a kísérlet egyértelműen bebizonyította, hogy valóban, az induktív következtetések módszerének elsajátításhoz nem szükséges különleges képesítés, és így, egy viszonylag kezdő profilozó is jó eredményeket érhet el vele. Azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényezőt, hogy a deduktív profil jóval összetettebb tudást, és magasan fejlett logikai gondolkodást igényel, emellett ha téves a premissza, akkor a profilozók is téves következtetéseket vesznek alapul.⁹⁶ Vagyis a deduktív logika alkalmazásakor nemcsak a fejlett, összetett logikai gondolkodás fontos, hanem a tapasztalat is, amely igazi tréning és terepen töltött gyakorlat nélkül nem sajátítható el, főleg nem egy óras kurzus keretében.

Nehéz megmondani azt, hogy a két vázolt módszer közül melyik az, ami valójában hatásos, és ezen állításomat szerintem a fent vázolt kísérlet is csak megerősítette. Alapvetően úgy vélem, hogy a deduktív módszer, mely sokkal pontosabb profilt képes nyújtani, mint induktív társa nagyobb segítséget jelenthet a bűnüldözésnek. Viszont ott az a vitathatatlan tény, hogy jóval bonyolultabb ez a típus. Leghatásosabb módszernek e kettő (illetve a később tárgyalt földrajzi profillal együtt három) módozat egyformán történő alkalmazását vélem. Így megelőzhetőnek tartanám azt, hogy esetleges pontatlan profil szülessen a hibás adatok, illetve következtetések miatt, viszont azokban az esetekben melyek egyszerűbbek, és inkább a gyorsasági szempont élvez előnyt, a profil megrajzoló választhatnának mérlegelés alapján, hogy melyik módszert alkalmazzák.

Rengeteg olyan kritika éri mind az induktív mind a deduktív okfejtést, mely szerint nem releváns tényeken alapszanak, és mivel szociális elemmel vegyülnek, így nem minősül exact tudománynak egyik módozat sem, azaz nem alkalmazható bizonyítékként az elkészült személyiségrajz.⁹⁷

Tény, hogy a kapott eredmények összevetve például egy DNS eredménnyel nem fognak egyértelmű, fekete-fehér válaszokat adni, hiszen a személyiség ennél jóval összetettebb. Viszont azok a tudósok, akik a profilalkotás és annak módszereinek hatékonyságában

96 Danielle SLOAN: *Criminal Profiling*. 2011. 11.29. <http://www.slideshare.net/chaletlines/criminal-profiling>

97 Daniel J. BENNY: *The Uses of Inductive and Deductive Reasoning in Investigations and Criminal Profiling*. http://www.becca-online.org/images/Inductive_Reasoning_-_Benny.pdf

kételkednek véleményem szerint teljes mértékben figyelmen kívül hagyják, hogy a bármelyik módszerrel is dolgoznak a viselkedéselemzők, a nyomozóhatóságok megfelelő tapasztalatával összevetve jóval hatékonyabb eredményt kaphatnak, és mint ahogy már ezt fentebb is hangsúlyoztam a módszerek egyike sem áll meg önmagában, hanem a nyomozás egész folyamatával együtt képes megfelelő eredményeket produkálni.

Földrajzi profil

A földrajzi profil ugyan nem tartozik hagyományosan a profilalkotási módszerek közé, én azonban mégis itt ejtenék szót róla, mert nagyon specifikus, egyedi területnek vélem, mely önmagában is képezhetné a dolgozat témáját. Azonban most csak kisebb összefoglalást adnék róla a logikai menet megtartása céljából.

A hagyományos értelemben vett profil az elkövető személyiségjegyeire koncentrál, ez az a profil, amelyre az emberek elsőként asszociálnak, mikor meghallják a profilalkotás kifejezést. Azonban egy másik, a profilalkotáson belül is külön helyen szereplő tudományként megjelenik az úgynevezett földrajzi profil fogalma, amely azt vizsgálja, hogy milyen összefüggés fedezhető fel a gyilkossági helyszínek között, illetőleg azt próbálja megfejtetni, hogy az elkövető tartózkodási helye a meglévő adatok alapján hol lehet.⁹⁸

A földrajzi profilt készítő feladata, hogy meghatározzák az elkövető körülbelüli lakóhelyét az elkövetett bűncselekmény helyei alapján. Ez abban az esetben lehet nagyon hasznos, amikor le kell szűkíteni a feltételezett elkövetők számát, illetőleg segítheti a rendőrséget abban, hogy melyek azok a kiemelt jelentőséggel bíró helyek, ahol a még pontosabb nyomozást kell lefolytatni, avagy újabb bizonyítékokat keresni.⁹⁹

A földrajzi profil sokrétű és összetett szempontrendszert vesz figyelembe, és ahhoz, teljesen képet kapjunk az elkövetőről érdemes megvizsgálni ebből a szempontból is, ugyanis a modus operandin mellett minden sorozatgyilkosnak van úgy mond „saját területe” egy olyan zónája, amin belül tevékenykedik. Ez a térség általában ugyan olyan jellegzetes, és épp olyan sokat árul el az tettesről, mint az elkövetési mód. Általában nagy területeket ölel fel, viszont a nyomozók általában felfedeznek benne valamilyen mintát, amelyen képesek elindulni.

Az elmúlt években a térképészet speciális alkalmazása középpontba került az erőszakos bűntények analízisének.¹⁰⁰ A módszert Dr. Kim Rossmo fejlesztette tökélyre: lényegében statisztikai adatelemzésről van szó, mely összekapcsolódik a tettes pszichológiájával. John Douglas FBI ügynök úgy vélekedett, hogy a sorozatgyilkosok többségét a vadászat izgalma vonzza, és Rossmo ezt vette alapul a módszer fejlesztésénél.

98 Flourish I. ABUMERE: *Criminal Profiling*.

99 Flourish I. ABUMERE: *Criminal Profiling*.

100 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

Rossmo a következőket írja a földrajzi profilról:

„A földrajzi profilalkotók olyan analízist készítenek, amiben a vadászat szokásai és az erőszakos sorozatgyilkosok célterületei térbeli mintákat rajzolnak meg.”¹⁰¹

A földrajzi profil készítői földrajzi szempontokat vesznek alapul a tettes módszerének és mintájának megismerése céljából. Ha a minták megvannak, akkor ezek alkalmazásával és a bűntény helyszínének megvizsgálásával megállapítható a tettes lakásának, vagy tartózkodásának legvalószínűbb helye. A háttérben álló elmélet szerint ugyanis maga a tettes amikor saját, hétköznapi életét éli, nagy valószínűséggel a környezetében talál potenciális célpontokra. És itt kapcsolódik be az úgynevezett Rutintevékenység Teória¹⁰², melynek kiinduló pontja az, hogy minden embernek van egy „kikötője”,¹⁰³ vagyis egy olyan helye, ahova mindig visszatér, vagyis ami az állandóságot jelenti az életében, és ezzel nincs másképp a sorozatgyilkos sem.

Ez a hely egyébként bármi lehet a számára: az saját lakása, a munkahelye, vagy a barátja otthona, a hangsúly az állandóságon van. Ez az úgynevezett kikötő egészen biztos megjelenik a személy mentális térképén, és ezt használja ki a földrajzi profil, ugyanis a bűnözőkre jellemző az a magatartás, hogy ragaszkodnak az általuk már ismert terephez, és nehezen hatolnak be számukra ismeretlen területekre, szituációkba. Azonban Grubin bölcsen kiemeli: *„... nem okos dolog azt feltételezni, hogy az elkövetőkre mindig és minden tekintetben illenek a tipológiák.”¹⁰⁴*

A földrajzi profil könnyebb megrajzolhatóságára Kim Rossmo és Simon Fraser kidolgozott egy számítógépes rendszert, a CGT-t, mely a bűnözők földrajzi meghatározására alkalmas.¹⁰⁵ A művelet során a számítógép egy háromdimenziós térképet alkot, amely megmutatja azokat a területeket, amelyek a minta és a tartózkodási hely alapján veszélyeztetettek.

Ugyan számos kutató és tudós vitatja a földrajzi profil megbízhatóságát¹⁰⁶, meglátásom szerint a földrajzi profil módszere pontos kiegészítést nyújthat a viselkedésanalízis mellett. Lényeges azonban vele kapcsolatban, hogy önállóan nem tartom alkalmazható módszernek.

101 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

102 Flourish I. ABUMERE: *Criminal Profiling*.

103 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

104 Flourish I. ABUMERE: *Criminal Profiling*.

105 Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

Összegzés

Az értekezés elején célomnak azt határoztam meg, hogy röviden ismertessem a profilalkotó személyek munkáját, hogy bővebben képet kapjon az olvasó arról, miként is tevékenykednek.

A munkámban részletesen ismertettem, több nevezetes ügyet is bemutatva, hogy hogyan, milyen módon, és miféle eszközök felhasználásával tevékenykednek a profilozók. Kitértem arra is, hogy a sorozatgyilkos elkövetők kicsodák, bemutattam több ismert fogalmat velük kapcsolatban, és említettem pár nevezetes sorozatgyilkos nevét, illetőleg elemeztem a profilalkotáson belüli két eltérő irányzatot.

Mindezek alapján továbbra is azon személyek táborát erősítem, akik hisznek a profilalkotási módszerek hatékonyságában. Tény, hogy a profilozás nem mágia és nem is csodás elemekkel tűzdelt mesebeli módszer, így nem várható tőle, hogy a bűnözői tevékenységek mindegyikére megoldást nyújt. Többek között nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, amelyen rengeteg kritikus siklik keresztül, hogy a viselkedésanalízist is emberek végzik, akik tévedhetnek. Ezért fontosnak vélem a módszer folyamatos fejlesztését, és a hibákból való tanulás szükségességét.

Azonban mindezek ellenére is, véleményem szerint a profilozás a széles spektrumú tudással, amelyet készítőitől igényel, és a nyomozó szervek hatékony kombinációjával és együttműködésével már bizonyította azt, hogy valóban képes segítséget nyújtani a bűnözők elfogásában. Ennek tükrében pedig úgy gondolom, hogy a meghatározott esetekben való alkalmazása nagy előnyt jelent és jelenthet a bűnüldözésben, amely segítheti a sorozatbűncselekmények felderítését és számuk csökkentését, végeredményben pedig növelheti a lakosság biztonságát. Ez pedig egy olyan cél, amit minden bűnüldöző szerv hosszas évek kemény munkájával próbál elérni.

Lehet arról vitatkozni, hogy a profilalkotás humbug-e, avagy sem, kétségbe lehet vonni a működését és lehet az egekbe magasztalni, de a célt, amely az emberi élet védelme, úgy gondolom, minden érv és ellenérv ellenére sem szabad elfelejteni, különben eljuthatunk oda, hogy értékes emberei életek veszhetnek el a viták keresztüzének köszönhetően.

106 Stanojoska ANGELINA, Petrevsky BLAGOJCE and Nikolova KRISTINA: *How a Cybercriminal Does Look Like? Building a Profile of Modern Criminals.*

http://www.academia.edu/2163839/How_a_does_a_cybercriminal_does_look_like_Building_a_profile_of_modern_criminals

Forrásjegyzék

BOROS János: *Kriminalisztika és pszichológia*. PTE ÁJK, Pécs. 2002. In *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*, (Szerk: Fenyvesi Csaba, Herke Csongor)

Brian INNES: *Bűnös elmék – Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó. Budapest, 2003.

CSENYIKNÉ DR. PÓTH Ágnes: *A profilalkotás lényege*. RTF Pszichológiai Tanszék és Laboratórium, Kriminálpszichológia, Rejtjel Kiadó Bp., 2006. 213. o.

Thomas MÜLLER: *Bestiális emberek – Sorozatgyilkosokkal négy szemközt*, Dialóg Campus Kiadó, 2013.

TREMME FLÓRIÁN, FENYVESI Csaba, HERKE Csongor: *Kriminalisztika*. Dialóg Campus Kiadó. Bp.-Pécs, 2009.

Online források

Flourish I. ABUMERE: *Criminal Profiling*.

Stanojoska ANGELINA, Petrevsky BLAGOJCE and Nikolova KRISTINA: *How a Cybercriminal Does Look Like? Building a Profile of Modern Criminals*.

http://www.academia.edu/2163839/How_a_does_a_cybercriminal_does_look_like_Building_a_profile_of_modern_criminals

ANONYMUS: Dennis Nilsen. http://en.wikipedia.org/wiki/Dennis_Nilsen

ANONYMUS: Edmund Kemper. <http://murderpedia.org/male.K/k/kemper-edmund.htm>

ANONYMUS: Fred and Rosemary West.

http://criminalminds.wikia.com/wiki/Fred_and_Rosemary_West

ANONYMUS: *Sorozat-romagyilkosok: FBI kontra magyar módszerek*. 2009. 05. 08._

http://fn.hir24.hu/itthon/2009/05/06/romahelyszineken_nyomoznak_fbi_profilozoi

Daniel J. BENNY: *The Uses of Inductive and Deductive Reasoning in Investigations and Criminal Profiling*. http://www.becca-online.org/images/Inductive_Reasoning_-_Benny.pdf

Jack CLARIDGE: *Criminal Profiling and It's Use in Crime Solving*. 2013. 04. 13.

<http://www.exploreforensics.co.uk/criminal-profiling-and-its-use-in-crime-solving.html>

Dr. Maurice GODWIN: *Brief Discussion on Inductive/Deductive Profiling*. 2012.

<http://www.drmauricegodwin.com/inductiveprofiling.html>

Chris GROVER, Keith SOOTHILL: *Brithis Serial Killing: Towards a Structural Explanation*.

1999.: <http://www.britsoccrim.org/volume2/008.pdf>

HOLMES and HOLMES: *Psychological Profiling*. http://www.sagepub.com/upm-data/23999_1_Psychological_Profiling.pdf

Rober J. MORTON, SSA: *Serial Murder: Multi-Disciplinary Perspectives for Investigators*.

<http://www.fbi.gov/stats-services/publications/serial-murder/serial-murder-1#two>

Katherine RAMSLAND: *Dennis Nilsen*.

http://www.trutv.com/library/crime/serial_killers/predators/nilsen/1b.html

Danielle SLOAN: *Criminal Profiling*. 2011. 11.29.

<http://www.slideshare.net/chaletlines/criminal-profiling>

TARJÁN M. Tamás:

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1888_augusztus_31_megtalaljak_hasfelmetszo_jack_elso_aldozatat/

TATÁR László: *Profilalkotás a bűnüldözésben*. 2004. http://www.drtatar.hu/profiling_hu.htm

B. TURVEY: *Criminal profiling*. 2001. San Diego, CA: Elsevier Academic Press Daniel J.

Jake WARK: *The Zodiac Killer*.

http://www.trutv.com/library/crime/serial_killers/notorious/zodiac/river_1.html

James P. WELCH: *Profiling Serial Killers :A stratified look at common characteristics spread across taxonomy, race, and gender*. 2011. 03.26.

http://www.academia.edu/2578330/Profiling_Serial_Killers_A_stratified_look_at_common_characteristics_spread_across_taxonomy_race_and_gender

Lea WINERMAN: *Criminal profiling: the reality behind the myth*. 2004. Augusztus 7.

<http://www.apa.org/monitor/julaug04/criminal.aspx>